

Ks. SŁAWOMIR ROPIAK*

CHARAKTERYSTYKA ŚPIEWÓW OBRZĘDOWYCH KOŚCIOŁA DOMOWEGO NA OKRES ZWYKŁY W CIĄGU ROKU WEDŁUG BP. JÓZEFA WYSOCKIEGO

Rodzinną modlitwa buduje domową wspólnotę, pogłębia wiarę dorosłych i kształtuje chrześcijańskie postawy w dzieciach i młodzieży. Józef Wysocki jako duszpasterz (ksiądz, a później biskup) opracował różne ceremonie i obrzędy świąteczne w formie domowej liturgii, włączając w nie także religijne śpiewy, aby w ten sposób pomóc polskim rodzinom w pobożnym przeżywaniu najważniejszych wydarzeń w ciągu roku oraz owocnym przyjmowaniu sakramentów. W wydawanych materiałach duszpasterskich zawarł propozycje ubogacenia życia rodzinnego obrzędami i śpiewem, które towarzyszą ceremoniom obchodzonym w Kościele przez cały rok liturgiczny.

Katolicka formacja, skoncentrowana na osobie Jezusa Chrystusa i Jego zbawczym dziele, znalazła urzeczywistnienie w ludowej religijności, skupionej wokół dwóch głównych świąt katolickich – Narodzenia i Zmartwychwstania Pańskiego. Problematyka śpiewów wykonywanych w tym czasie została już przebadana¹. Stąd obecna refleksja, będąc kontynuacją badań, została ograniczona do teologii

* Ks. Sławomir Ropiak – doktor habilitowany, profesor Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Katedra Teologii Pastoralnej i Katechetyki Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie; e-mail: xslawerop@poczta.onet.pl.

¹ Zob. S. ROPIAK. *Śpiewy w rodzinnych obrzędach okresu wcielenia Pańskiego według księdza biskupa Józefa Wysockiego*. W: *Scio, cui credidi. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Biskupa Józefa Wysockiego w 50. rocznicę posługi kapłańskiej*. Red. S. Ewertowski. Olsztyn – Elbląg 2015 s. 29-62; TENŻE. *Misterium zbawienia w obrzędowych śpiewach Kościoła Domowego według biskupa Józefa*

śpiewów włączonych do domowych celebracji okresu zwykłego w ciągu roku, w którym ważne miejsce zajmują niedziele i dni świąteczne oraz rodzinne wydarzenia związane z uczestnictwem poszczególnych jej członków w życiu sakramentalnym. Przedmiotem badań będą te pieśni i kompozycje zasugerowane przez Wysockiego do domowej obrzędowości, które ukierunkowują na soteriologiczną perspektywę, urzeczywistnianą w gronie najbliższych. Podstawę źródłową badań stanowią propozycje śpiewów zawarte w *Rytuale rodzinnym*² oraz *Rytuał Domowego Kościoła. I Komunia Święta*³.

Wobec muzycznego materiału zawartego w *Rytuałach* zostanie postawiony szereg pytań: Co to są za śpiewy? Skąd pochodzą? Jaka jest ich treść teologiczna? Celem badań będzie wydobycie z tekstów głównych tematów ewangelicznych utrwalanych poprzez śpiew w kontekście rodzinnej liturgii, a także wskazanie na występujące gatunki muzyczne, w tym psalmy, pieśni liturgiczne oraz piosenki religijne.

Podobnie jak we wcześniejszych opracowaniach repertuaru Wysockiego, zapis nutowy i teksty śpiewów będą skonfrontowane z ogólnopolską tradycją muzyczną, utrwaloną w śpiewnikach kościelnych. Do celów porównawczych będą brane pod uwagę zbiory pieśni liturgicznych, ogólnie znane na terenach metropolii warmińskiej⁴.

1. ŚPIEWY W ZWYKŁE NIEDZIELE I ŚWIĘTA PRZEŻYWANE W RODZINIE

Okres zwykły jest najdłuższym w czasie całego roku liturgicznego i jak go określił bp Wysocki – jest to czas wzrostu Kościoła. W ciągu 33 lub 34 niedziel i dni powszednich Kościół rozważa trzyletnie nauczanie Chrystusa i Jego dzieło. Okres ten dzieli się na dwie części: pierwszą, która jest krótsza (ok. 8-9 niedziel) i trwa od poniedziałku po niedzielę Chrztu Pańskiego do Środy Popielcowej, oraz drugą,

Wysockiego. W: *Transformacja środowiska międzynarodowego i jego wielowymiarowość*. T. 4. Red. R. Kordonski. Lwów – Olsztyn 2017 s. 163-189.

² J. WYSOCKI. *Rytuał rodzinny (Aby rodzina była bardziej Kościołem)*. Wyd. 1. Olsztyn 1981 ss. 319 [dalej: Rr I 1981]. To opracowanie oraz jego wznowienia aż do 1990 r. [dalej: Rr II-IX 1990] nie posiadało nut tylko same teksty pieśni. Ubogacenie rytuału także o zapis nutowy nastąpiło wraz ze zmianą wydawnictwa. Zob. TENŻE. *Rytuał rodzinny*. Wyd. 10 popraw. i uzup. Włocławek 1999 ss. 640 [dalej: Rr X 1999] oraz następne wydania [dalej: Rr XI 2000 i Rr XII 2003].

³ TENŻE. *Rytuał Domowego Kościoła. I Komunia Święta. Aby rodzina była bardziej Kościołem*. Olsztyn 1980 ss. 44 [dalej: RDK I KŚ 1980].

⁴ Najczęściej wykorzystywane będą pieśni ze zbioru: *Śpiewnik parafialny czyli zbiór pieśni kościelnych oraz modlitw dla użytku wiernych w kościołach rzymsko-katolickich*. Wyd. 10. Zebrał i ułożył W. Lewkowicz. Konsultacja muzyczna K. Narodzonek, R. Szramka. Olsztyn 1977 ss. 818 [dalej: ŚWL X 1977].

dłuższą, która rozpoczyna się w poniedziałek po niedzieli Zesłania Ducha Świętego, a kończy w sobotę przed pierwszą niedzielą Adwentu.

Okres zwykły w ciągu roku odwołuje się do początkowej publicznej działalności Chrystusa, jest odpowiednim czasem, by czytać, rozważać i dzielić się Jego nauczaniem. Bp Wysocki wprowadza biblijne spotkania do regularnego rytmu życia domowego Kościoła. Katolicka rodzina otrzymała propozycję wzbogacenia swych zwyczajów w nurcie posoborowej odnowy biblijnej.

W *Rytuale rodzinnym* bp Wysocki wykorzystuje metody pracy w małej grupie, stosując ją do życia rodzinnego. Podobnie proponowane jest spotkanie „trzech znaków”, które kończy się modlitwą. W domowych ćwiczeniach pobożnych zawsze jest wskazane wspólne zaśpiewanie psalmu lub odpowiedniej pieśni⁵.

1.1. NIEDZIELA ZAKORZENIONA W LITURGII

Świętowanie niedzieli w gronie rodzinnym należy do stałych elementów formacyjnych. Ks. Wysocki omówił w ostatniej części *Rytuału* niedziele i niektóre ważniejsze święta, aby – jak sam określił – były przeżywane bardziej owocnie „w naszych sanktuariach domowych”⁶.

Opracowując *Rytuał rodzinny*, nie poświęcił wiele miejsce muzyce na okres zwykły, pozostawiając tę kwestię spontanicznej inwencji poszczególnych rodzin. Podał tylko ogólne wskazówki dotyczące różnych możliwości przeprowadzania celebracji, obrzędów i zwyczajów, co jest zrozumiałe, jeśli weźmiemy pod uwagę bogactwo pieśni i piosenek religijnych funkcjonujących w Ruchu Światło-Życie. O dużej swobodzie Wysockiego w dobieraniu repertuaru świadczy choćby powtarzająca się wskazówka, że zamiast proponowanego śpiewu można wykonać inny tekst antyfony lub jedną z okresowych pieśni liturgicznych⁷.

Świętowanie niedzieli w katolickich rodzinach koncentruje się na wspólnym uczestnictwie w Eucharystii⁸. Owocność spotkania ze Zmartwychwstałym Panem zakłada wcześniejsze, odpowiednie przygotowanie. Wysocki poświęcił dużo miejsca na eucharystyczną formację z racji pierwszej Komunii św, co wymaga osobnego opracowania.

Jednym ze stałych środków budowania osobistej relacji z Bogiem w zwykłe niedziele w ciągu roku jest modlitwa inspirowana czytaniem i rozważaniem Pisma Świętego. Bp Wysocki zachęca do biblijno-liturgicznej formacji w rodzinnym gronie. Na wspomnienie zasługuje tu ewangeliczna rewizja życia na temat służebnej

⁵ Rr X 1999-XII 2003 s. 245.

⁶ Rr I 1981-IX 1990 s. 223.

⁷ Por. *tamże* s. 227, 231; Rr X 1999-XII 2003 s. 443, 446, 448, 450.

⁸ Zob. S. ROPIAK. *Eucharystia źródłem miłości katolickich rodzin*. W: Jan Paweł II o cierpieniu i rodzinie. Red. W. Nowak, M. Tunkiewicz. Olsztyn 2006 s. 97-113.

postawy w Kościele, którą autor kończy propozycją zaśpiewania: *Jakże pójdziemy za Tobą, Chrystusie*⁹. Pieśń ta znana jest w środowisku oazowym¹⁰.

Genezy omawiania przez ks. Wysockiego sposobu przeżywania niedzieli w gronie rodzinnym należy szukać w jego osobistym zaangażowaniu w formację Ruchu Światło-Życie i współpracy z młodymi rodzinami¹¹. Jego pierwsze duszpasterskie wprowadzenie o niedzieli jako »małej Wielkanocy« jest zakorzenione w konstytucji o liturgii¹². W następnej redakcji *Rytuału rodzinnego* dostrzegamy w tym miejscu dalszą ewolucję i rozwój myśli teologiczno-pastoralnej. Kwestią otwartą pozostaje pytanie, na ile w nowym, wrocławskim wydaniu *Rytuału Wysockiego*, już jako biskup, wykorzystał nauczanie Jana Pawła II o niedzieli, gdyż można tu dostrzec wiele treści zbieżnych¹³. Jeszcze wyraźniejsze analogie znajdują się w stosunku do zmienionych ksiąg liturgicznych, tj. *Mszału rzymskiego*, gdy w *Rytuale* czytamy, że w niedzieli zjednoczeni z całym Kościołem wspominamy zmarłych i wstanie Pana i zesłanie Ducha Świętego¹⁴. W *Rytuale rodzinnym* nastąpiła zamiana pierwotnie studyjnych tekstów jutrzni i niesporów, funkcjonujących w Ruchu Światło-Życie¹⁵, na liturgiczne teksty jutrzni i niesporów z drugiej niedzieli pierwszego tygodnia¹⁶. Wprawdzie melodii nie ma w *Rytuale*, ale we wspomnianym ruchu funkcjonują muzyczne opracowania tych kanonicznych godzin¹⁷.

⁹ Rr X 1999 s. 239; Rr XI 2000 i Rr XII 2003 s. 240.

¹⁰ „1. Jakże pójdziemy za Tobą, Chrystusie. / Gdy Ty nie chodzisz naszymi drogami. / A Twoje myśli tak różne od naszych. / Miłość tak inna od naszej miłości. / 2. Serca samotne błąkają się w mroku, / Szukając ścieżki wiodącej ku światłu, / Więc nie zostawiaj nas samych w ciemności, / Przyjdź nam z pomocą, pielgrzymom tej ziemi. / 3. Daj nam Cię poznać po chleba łamaniu, / A wtedy pokój wypełni nam dusze. / Pozostań z nami i nakarm swym Ciałem, / Obdarz radością spotkania w wieczności. / 4. Panie i Mistrzu, idący wraz z nami, / Po drogach świata Ty serc naszych szukasz, / Wielbimy Ciebie i Ojca wraz z Duchem, / Trójcę Jedyną sławimy na zawsze”. Tekst ten podajemy, aby przybliżyć proponowaną treść, mimo że nie ma go w *Rytuale rodzinnym*. Zob. *Jakże pójdziemy za Tobą* – t.: z brew. Franc, tłum. O.P. Galiński OSB, m.: Z. Bernart. W: *Exsultate Deo. Śpiewnik mszalny*. Wyd. 7. Oprac. G.M. Skop. Carlsberg – Lublin 1994 [dalej: ExD VII 1994] s. 444 nr 461 zwr. 1-4.

¹¹ Por. K. PĄCZKOWSKI. *Życiorys Księdza Biskupa dra Józefa Wysockiego*. W: *Scio, cui credidi* s. 14-19.

¹² Zob. Rr I 1981-IX 1990 s. 223-226; por. SOBÓR WATYKAŃSKI II. *Konstytucja o liturgii świętej Sacrosanctum concilium* (7 grudnia 1965). W: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski*. Wyd. 2. Poznań 2002 s. 48-78.

¹³ Zob. JAN PAWEŁ II. *List apostolski Dies Domini O świętowaniu niedzieli* (31 maja 1998). Wrocław 2000 s. 3-5.

¹⁴ Por. *Mszał rzymski dla diecezji polskich*. Wyd. 1. Poznań 1986 s. 304*, 313*, 320*.

¹⁵ Rr I 1981-IX 1990 s. 231-234.

¹⁶ Zob. *Liturgia godzin. Codzienna modlitwa Ludu Bożego*. T. 3: *Okres zwykły. Tygodnie I-XVII*. Poznań 1987; *Liturgia godzin. Codzienna modlitwa Ludu Bożego*. T. 4: *Okres zwykły. Tygodnie XVIII-XXXIV*. Poznań 1988.

¹⁷ Zob. *Uwielbiamy Pana. Śpiewy Liturgii godzin*. Cz. 2: *Propozycje melodii – wybór*. Kraków 1987 s. 61.

Bp Wysocki wielokrotnie pisze, że daną część z celebrowanych godzin można „odmówić”, ale trzeba tu zaznaczyć, że tym samym nie określa, czy to ma być recytacja czy śpiew. Tym bardziej, że znajdujemy sugestie o możliwościach zaśpiewania jednej z okresowych pieśni liturgicznych np. *Kiedy ranne wstają zorze*¹⁸ lub wykonania hymnu *Witaj dniu pierwszy, początku światłości*¹⁹. To od wykonawców i ich inwencji zależy, czy będą śpiewać *Pieśń Zachariasza* z wciąż tą samą antyfoną podaną w *Rytuale rodzinnym*, czy też poszerzą repertuar o własne antyfony z niedzieli lub święta. Komentarz w *Rytuale* przewiduje formację małżonków w domowym Kościele, w którym jutrznia stanowi stały punkt dnia²⁰. Podobnie jest w nieszpórach, gdyż można zaśpiewać jedną z okresowych pieśni liturgicznych lub odmówić hymn *Nim czas się począł, zanim wszechświat powstał* i również *Magnificat* ubogacić własną antyfoną²¹.

Śpiew jest sposobem podniosłego celebrowania, a jednocześnie środkiem wyrażania radości i świadectwem żywej wiary.

1.2. ŚPIEWY NA WYBRANE UROCZYSTOŚCI

W roku kościelnym jest wiele różnych świąt i związanych z nimi zwyczajów, które zostały opisane w *Rytuale rodzinnym*. W ciągu zwykłego okresu celebrowane są tzw. główne uroczystości dogmatyczne, obchodzi się uroczystości i święta maryjne, św. Józefa oraz wspomina bardzo wielu świętych Pańskich²². Jednak bp Wysocki nie zawsze podawał konkretne śpiewy, dlatego też poniżej omówione są tylko te wydarzenia, w których znalazły się jego muzyczne propozycje.

W *Rytuale rodzinnym* Wysocki powraca jeszcze raz do adwentowego śpiewu *Oto Pan Bóg przyjdzie*²³ z racji świętowania Matki Boskiej Gromnicznej (liturgiczne święto Ofiarowania Pańskiego). Tym razem podaje tylko tekst samej antyfony: „Oto Pan Bóg przyjdzie z rzeszą świętych k'nam przybędzie: wielka światłość w dzień ów będzie. Alleluja, Alleluja”. Jej śpiew lub recytacja winny towarzyszyć

¹⁸ Zob. *Kiedy ranne wstają zorze* – t.: F. Karpiński, m.: XVIII w. ŚWL X 1977 s. 556-557 nr 293 zwr. 1-4.

¹⁹ Rr X 1999-XII 2003 s. 443; por. *Liturgia godzin*. T. 3 s. 567.

²⁰ Por. *Oaza rekolekcyjna animatorów rodzin I stopnia. Materiały dla prowadzących*. Kraków 1992 s. 7; zob. *Wybór melodii do Liturgii godzin. Pomoce dla animatora muzycznego*. Oprac. E. Maier. Kraków 2010 s. 10-11, 20-23.

²¹ Rr X 1999-XII 2003 s. 448; por. *Liturgia godzin*. T. 3 s. 575.

²² Zob. KONGREGACJA DS. KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW. *Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza*. <http://www.kkbids.episkopat.pl/index.php?Wybr=_&NrM=6#id=197> [dostęp: 9 kwietnia 2016]; por. *Kalendarz liturgiczny diecezji polskich*. „Anamnesis” 4:1998/1999 nr 19 s. 11 n.

²³ Zob. ROPIAK. *Śpiewy w rodzinnych obrzędach okresu wcielenia Pańskiego* s. 32.

2 lutego obrzędowi zapalenia gromnicy w domu²⁴. W tym dniu nawiązanie do ewangelicznych wydarzeń wyraża się w wykonaniu *Kantyku Symeona* (por. Łk 2,25-32):

Teraz, o Panie, według Twego słowa, / uwalniasz sługę swego w pokoju. / Bo moje oczy ujrzały Twoje zbawienie, / które przygotowałeś dla wszystkich narodów. / Światło na oświecenie pogan / i chwałę ludu twego Izraela. / Chwała Ojcu i Synowi / i Duchowi Świętemu. / Jak była na początku tak i zawsze, / i na wieki wieków. Amen²⁵.

Kantyk Symeona wszedł na stałe do modlitwy na zakończenie dnia, czyli komplety, w *Liturgii godzin*²⁶. Tekst *Kantyku* podaje również *Mszał rzymski*²⁷, ponadto pieśń ta spopularyzowana jest wśród świeckich z racji nabożeństwa światła i wody w Ruchu Światło-Życie²⁸.

Według Wysockiego uroczystość św. Józefa Oblubieńca Najświętszej Maryi Panny, która przypada 19 marca, może być przeżywana w domowym Kościele jako święto patronalne ojców i rodzin. W tym dniu spotkanie rodzinne można rozpocząć śpiewem pieśni:

1. Szczęśliwy, kto sobie patrona / Józefa ma za opiekuna; [!] / Niechaj się niczego nie boi, / bo św. [!] Józef przy nim stoi, / Nie zginie. / 4. Gdy mi jest Józef ulubiony, / [Obrońcą] [!] od każdej złej strony, / On mnie z swej nie puści opieki / I zginąć nie da mi na wieki / Po zgonie²⁹.

Szczegółowa analiza *Rytuału rodzinnego* wskazuje na marginalne traktowanie kultu świętych Pańskich. Cześć okazywana św. Józefowi jako patronowi rodzin ogranicza się tylko do jednej pieśni. W Józefową uroczystość można wykonać także maryjny kantyk: *Uwielbiaj, duszo moja, sławę Pana mego* (tekst s. 54)³⁰.

²⁴ Por. Rr I 1981-IX 1990 s. 301, 555.

²⁵ *Tamże* s. 302-303. Włocławskie wydania *Rytuału* mają zmienioną końcówkę: „i chwałę ludu Twego; Izraela. / Chwała Ojcu i Synowi, / i Duchowi Świętemu. / Jak była na początku, teraz i zawsze, / i na wieki wieków. Amen”. Por. Rr X 1999 s. 555; Rr XI-XII 2000-2003 s. 554-555.

²⁶ Zob. *Liturgia godzin. Codzienna modlitwa Ludu Bożego*. T. 1: *Okres Adwentu. Okres Narodzenia Pańskiego*. Poznań 1982 s. 925 n.; *Liturgia godzin. Codzienna modlitwa Ludu Bożego*. T. 1: *Okres Adwentu. Okres Narodzenia Pańskiego*. Wyd. 2. Poznań 2006 s. 934 n.

²⁷ *Mszał rzymski dla diecezji polskich* s. 15.

²⁸ Zob. *Podręcznik nabożeństw Oazy Nowego Życia II-III stopnia*. Wyd. 4. Red. A. Reda. Lublin 1997 s. 19; por. *Światło na oświecenie pogan*. W: *Exsultate Deo. Mały śpiewnik mszalny*. [b.m.w.] 1978 s. 37; *Kantyk Symeona* – t.: Łk 2,29-32, m.: G. Skop. ExD VII 1994 s. 296 nr 320 ref., zwr. 1-5.

²⁹ W Rr X 1999-XII 2003 s. 260 podane są dwie zwrotki pieśni bez nut, pobieżnie wpisane ze skrótem, niedbałą interpunkcją i przeoczeniem słowa »Obrońcą«. We wcześniejszych wydaniach *Rytuału rodzinnego* tych niedociągnięć redakcyjnych nie ma. Tekst podany jest prawidłowo. Zob. *Szczęśliwy, kto sobie patrona* – [t.: XVIII w., m.: (Miod.)]. Rr I 1981-IX 1990 s. 130 zwr. 1, 4; por. ŚWL X 1977 s. 525 nr 267 zwr. 1, 4.

³⁰ Rr X 1999-XII 2003 s. 269.

W okresie zwykłym po Zesłaniu Ducha Świętego rozpowszechniony jest kult Najświętszego Serca Pana Jezusa. Nabożeństwo czerwcowe odprawiane jest w polskich kościołach przez cały miesiąc. Wysocki (będąc jeszcze księdzem) uwzględnił ten rys pobożności w *Rytuale rodzinnym* i zaproponował pielęgnować cześć Jezusowego Serca także w domowej wspólnoty. W ramach modlitw zalecił pieśń:

1. Pobłogosław, Jezu drogi, / Tym, co Serce Twe kochają, / Niechaj skarb ten cenny, drogi, / Na wiek wieków posiadają. / 2. Za Twe łaski dziękujemy, / Które Serce Twoje dało; / W dani dusze Ci niesiemy, / By nas Serce Twe kochało. / 3. Trzykroć święte Serce Boga, / Tobie śpiewa niebo całe, / Ciebie wielbi Matka droga, / Tobie lud Twój składa chwałę³¹.

W tym miejscu trzeba zauważyć, że ta pieśń trafiła do *Rytuału rodzinnego* prawdopodobnie dlatego, że jest rozpowszechniona w kościołach na Warmii³². Zamieszczenie jej jednak w *Rytuale* i zalecanie wydaje się nie być najszcześniejsze, gdyż tekst drugiej zwrotki dość wyraźnie sugeruje warunkową miłość Serca Jezusowego, co nie jest zgodne z prawdą. W całości zanoszone końcowe prośby umacniają takie przekonanie. Zgodnie z pouczeniem Wysockiego po odmówieniu aktu poświęcenia się rodziny Najświętszemu Sercu Pana Jezusa należy wykonać dwie następne zwrotki wcześniej śpiewanej pieśni:

4. Nie opuszczaj nas, o Panie, / Odpuść grzesznym liczne winy, / Daj nam, Serca Twego Ranie, / Błogosławieństw zdroj jedyny. / 5. Zostań, słodki Jezu, z nami, / Świeć nam Serca promieniami, / Świeć nam słońcem Twej miłości / Na tej ziemi i w wieczności³³.

Zastanawiające jest, że bp Wysocki nadmienia tylko, że po tej pieśni można odmówić *Litanie do Serca Pana Jezusa* lub pomodlić się spontanicznie. Wobec takiego pouczenia nasuwa się pytanie, czy przez śpiew biskup rozumie tylko pieśni lub piosenki. W tradycyjnym duszpasterstwie znane są nabożeństwa czerwcowe, podczas których śpiewa się *Litanie do Najświętszego Serca Pana Jezusa*³⁴. Autor *Rytuału rodzinnego*, podobnie jak jest w liturgicznych agendach³⁵, unika jednoznacznego opowiedzenia się i nie precyzuje, czy należy ją śpiewać, czy recytować³⁶.

We włocławskim opracowaniu *Rytuału rodzinnego* powyższej pieśni już nie ma, gdyż bp Wysocki zrezygnował z tego nabożeństwa. *Litanie do Najświętszego*

³¹ Rr I 1981-IX 1990 s. 126 zwr. 1-3; por. *Pobłogosław, Jezu drogi* – t.: s. A. Bronikowska, (Ursz.), m.: [(S.P.J.)]. ŚWL X 1977 s. 451-452 nr 219 zwr. 1-3.

³² Zob. *Z pieśnią przed Tron Boży. Zbiór pieśni i modlitw do nabożeństw*. Oprac. L. Kauczor, Z. Geneja. Olsztyn 1946 nr 77 s. 110.

³³ Rr I 1981-IX 1990 s. 128 zwr. 4-5; por. *Pobłogosław, Jezu drogi* – t.: s. A. Bronikowska, (Ursz.), m.: [(S.P.J.)]. ŚWL X 1977 s. 452 nr 219 zwr. 4-5.

³⁴ Na Warmii propagowano pięć melodii tej litanii. Zob. ŚWL X 1977 s. 608-609 nr 332.

³⁵ Zob. *Agenda liturgiczna diecezji opolskiej. Nabożeństwa, poświęcenia i błogosławieństwa*. Wyd. studyjne. Oprac. zbiorowe Diecezjalnej Komisji Liturgicznej. Opole 1981 s. 211-213.

³⁶ Por. Rr I 1981-IX 1990 s. 128.

Serca Pana Jezusa zamieścił po pacierzu razem z innymi litaniami (do Najświętszego Imienia Jezusa, do Najdroższej Krwi Chrystusa Pana, loretańską do Najświętszej Maryi Panny, do św. Józefa i do Wszystkich Świętych)³⁷.

1.3. ŚPIEWY KU CZCI NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY

Kalendarz liturgiczny przewiduje co najmniej 20 dni poświęconych ku czci Najświętszej Maryi Panny, od uroczystości, poprzez święta, wspomnienia i wotywy³⁸. W tym kontekście trzeba przyznać, że bp Wysocki nie korzysta z bogactwa pieśni i piosenek maryjnych. Nie oznacza to jednak jego małego nabożeństwa do Najświętszej Maryi Panny, gdyż na szczególne wyróżnienie zasługuje fakt wykorzystywania przez niego wręcz z upodobaniem kantyku *Magnificat* (Łk 1,46-55), który drukowany jest w trzech wersjach i wkomponowany w różne obrzędy.

W pierwszym opracowaniu *Rytuału rodzinnego* w niesporach niedzielnych podany jest tekst *Magnificat*, który można śpiewać:

Uwielbia, dusza moja Pana / i rozradował się duch mój w Bogu, Zbawicielu moim. / Iż wejrzał na niskość służebnicy swojej, / oto bowiem odtąd błogosławioną zwać mnie będą wszystkie pokolenia. / Albowiem uczynił mi wielkie, Który możny jest / i święte imię Jego. / A miłosierdzie Jego z pokolenia w pokolenie / nad tymi, którzy się Go boją. / Okazał moc ramienia swego; / rozproszył pysznych w ich serc zamysłach. / Złożył mocarzy z tronu, / a wywyższył pokornych. / Łaknących napełnił dobrami, / a bogaczy z niczym odprawił. / Przysparzył sługę swego Izraela, / pomny na swe miłosierdzie. / Jak rzekł do ojców naszych, / wobec Abrahama i jego potomstwa na wieki. / Chwała Ojcu...³⁹

Bp Wysocki uwzględnił w opracowaniu wrocławskim tłumaczenie *Magnificat* według tekstu z *Liturgii godzin* (także bez nut):

Wielbi dusza moja Pana / i raduje się duch mój w Bogu, Zbawicielu moim. / Bo wejrzał na uniżenie swojej Służebnicy. / Oto bowiem odtąd błogosławić mnie będą wszystkie pokolenia, / Gdyż wielkie rzeczy uczynił mi Wszchemocny, / a Jego imię jest święte. / Jego miłosierdzie z pokolenia na pokolenie / nad tymi, którzy się Go boją. / Okazał moc swego ramienia, / rozproszył pyszniących się zamysłami serc swoich. / Strącił władców z tronu, / a wywyższył pokornych. / Głodnych nasycił dobrami, / a bogatych z niczym odprawił. / Ujął się za swoim sługą, Izraelem, / pomny na swe miłosierdzie, / Jak obiecał naszym ojcom, /

³⁷ Rr X 1999-XII 2003 s. 606-607. Ponieważ w *Exsultate Deo* nie ma litanii, śpiew można wykonać według ŚWL X 1977 s. 608-627 nr 332-336 lub melodii z innych dostępnych śpiewników liturgicznych.

³⁸ Zob. J. URYGA. *Nigdy ja ciebie ludu, nie rzuciła. Rok polski z Maryją*. Włocławek 2001 s. 195-384.

³⁹ Rr I 1981-IX 1990 s. 233-234.

Abrahamowi i jego potomstwu na wieki. / Chwała Ojcu i Synowi, / i Duchowi Świętemu / Jak była na początku, teraz i zawsze, / i na wieki wieków. Amen⁴⁰.

Śpiew powyższej wersji kantyku wykonywany był nie tylko w czasie nieszporów, ale także wykorzystywany jako osobny utwór dziękczynny.

Trzecia wersja *Magnificat*, która została zaproponowana podczas uroczystości pierwszokomunijnych⁴¹, a następnie włączona do *Rytuału rodzinnego*⁴², pochodzi z nieszporów ludowych ze śpiewnika ks. Wojciecha Lewkowicza:

Uwielbiaj duszo moja, sławę Pana mego, / Chwal Boga Stworzyciela tak bardzo dobrego. / Bóg mój, zbawienie moje jedyna otucha, / Bóg mi rozkoszą serca i weselem ducha. / [] Bo mile przyjąć raczył Swej sługi pokorę, / Łaskawym okiem wejrzał na Dawida córę. / Przeto wszystkie narody, co ziemię osiedą, / Odtąd błogosławioną mnie nazywać będą. / [] Bo wielkimi darami uczczonom od Tego, / Którego moc przedziwna, święte Imię Jego. / Którzy się Pana Boją, szczęśliwi na wieki, / Bo z nimi miłosierdzie z rodu w ród daleki. / [] Na cały świat pokazał moc Swych ramion świętych, / Rozproszył dumne myśli głów pychą nadętych. / Wyniosłych złożył z tronu, znikczemnił wielmożne, / Wywyższył, uwielmożnił w pokorę zamożne. / [] Głodnych nasycił hojnie i w dobra spanoszył, / Bogaczów z niczym puścił i nędznie rozproszył. / Przyjął do łaski sługę, Izraela cnego, / Wspomniał nań, użyczył mu miłosierdzia swego. / [] Wypełnił, co był przyrzekł niegdyś ojcom naszym, / Abrahamowi z potomstwem jego wiecznym czasem. / Wszyscy śpiewajmy Bogu w Trójcy Jedynemu, / Chwała Ojcu, Synowi, Duchowi Świętemu. / [] Jak była na początku, tak zawsze niech będzie, / Teraz i na wiek wieków niechaj słyńie wszędzie⁴³.

U bp. Wysockiego pojęcie gatunku muzycznego jest mało sprecyzowane. Przykładem jest tu jego pouczenie: „W czasie procesji śpiewać można hymn NMP *Uwielbiaj, duszo moja...*”⁴⁴. W niektórych sytuacjach w *Rytuale rodzinnym* znajduje się ogólna zachęta, by wykonać *Magnificat*, ale nie ma podanego incipitu kantyku. W takim przypadku można tylko domyślnie ustalić, o którą wersję chodzi⁴⁵.

Uroczystość Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny (15 sierpnia) w *Rytuale rodzinnym* znajduje szczególne wyróżnienie, gdyż tylko na ten dzień ku czci Maryi podane są teksty dwóch (!) pieśni. Przyczyny takiego stanu należy dopatrywać się nie tyle w ludowej tradycji błogosławienia ziół, kwiatów i owoców, co w oazowej formacji, w której Maryja ukazywana jest dla nas jako wzór nowego człowieka.

⁴⁰ *Wielbi dusza moja Pana*. Rr X 1999-XII 2003 s. 507; por. *Liturgia godzin*. T. 1.

⁴¹ *Uwielbiaj, duszo moja, sławę Pana*. RDK I KŚ 1980 s. 17-18, 28. Na końcu podręcznika podana jest melodia dwóch pierwszych wersetów kantyku. *Tamże* s. 42.

⁴² Rr I 1981-IX 1990 s. 249-250.

⁴³ Zob. *Uwielbiaj duszo moja, sławę Pana mego*. ŚWL X 1977 s. 604-605 nr 219. W wydaniach wrocławskich jest wersja z *Liturgii godzin*. Por. Rr X 1999-XII 2003 s. 507.

⁴⁴ Rr X 1999-XII 2003 s. 497.

⁴⁵ Zob. Rr X 1999 s. 565; Rr XI-XII 2003 s. 564.

Ona, jako Służebnica Pańska, w pełni odpowiedziała na Boże wezwanie, doskonale wypełniła Jego wolę i jako pierwsza dostała skutków odkupienia⁴⁶.

1. Królowej anielskiej śpiewamy, / Różami uwieńczmy Jej skroń, / Jej serca w ofierze składajmy / Ze łzami wołajmy doń. / O Maryjo, bądź nam pozdrowiona, / Bądź Ty zawsze Matką nam. / 2. Przez Ciebie, o Matko miłości, / Łask wszelkich udziela nam Bóg, / A my Ci hołd dajem wdzięczności, / Upadłszy do Twoich stóp⁴⁷ / O Lilijo, jakżeś Ty wspaniała, / Wszelkich cnót rozlewasz woń⁴⁸.

Powyższa pieśń zaproponowana jest jako alternatywa do *Magnificat* (wersja *Wielbi dusza moja Pana*)⁴⁹. Powinna być zaśpiewana w domu przed kolacją w uroczystość Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. Śpiew ten, w ramach wspólnej modlitwy rodzinnej, może rozpocząć błogosławieństwo owoców przygotowanych do spożycia. Obrzęd, który tworzą: słuchanie słowa Bożego (1 Kor 15,54), modlitwy, pokropienie wodą „święconą” oraz *Ojcze nasz*, można zakończyć śpiewem jednej zwrotki pieśni:

Z dawna Polski Tyś Królową, Maryjo, / Ty za nami przemów słowo, Maryjo. / Weź w opiekę naród cały, / Który żyje dla Twej chwały, / Niech rozwija się wspaniała, Maryjo⁵⁰.

Obie pieśni łączą w sobie dwa rysy pobożności maryjnej charakterystyczne dla polskiej pobożności, w której dzień wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny to wydarzenie religijne i jednocześnie narodowe⁵¹.

W *Rytuale rodzinnym* zamieszczone są opisy wiejskich zwyczajów połączonych z modlitwą o dobre urodzaje. Z tej racji bp Wysocki proponuje śpiewać tradycyjne pieśni nabożne, utrwalone w polskiej pobożności. Przy błogosławieniu pól, kiedy szafarz kropi ziemię wodą święconą, zgromadzony lud może zaśpiewać odpowiednią pieśń, np. *Zdrowaś Maryja, Bogarodzica* lub *Chwalcie łąki umajone*⁵².

⁴⁶ Zob. Rr X 1999 s. 573-575; Rr XI-XII 2003 s. 572-573.

⁴⁷ We wszystkich wydaniach śpiewnika ks. Siedleckiego, od pierwszego aż po ostatnie, jest »nóg«. Zob. J. SIEDLECKI. *Śpiewnik kościelny z melodjami na 2 głosy. Wydanie jubileuszowe*. Oprac. W. Świerczek. Kraków 1928 nr 24 s. 190. Podobnie podają znane nam śpiewniki: ExD, ŚWL, ŚL 1998. Wyjątek stanowi wersja elektroniczna w bazie danych tekstów pieśni i piosenek religijnych, gdzie jest »stóp«. Zob. e-ŚPIEWNIK! 2.0. <<http://www.spiewnik@jesus.pl>> [dalej: e-Śpiewnik 2002].

⁴⁸ *Królowej Anielskiej śpiewajmy* – [t.: ks. J. Siedlecki 1928 i m.: franc.]. Rr IX 1999 s. 575 zwr. 1-2 (tylko tekst); Rr XI 2000 i Rr XII 2003 s. 574; por. ŚWL XI 1982 s. 484-485 nr 237.

⁴⁹ Por. Rr I 1981-IX 1990 s. 298-299, 311.

⁵⁰ *Z dawna Polski Tyś Królową* – t.: zwr. 1. ŚWL X 1977 s. 515 nr 259 s. zwr. 3; Rr I 1981-IX 1990 s. 312; Rr X 1999 s. 576; Rr XI 2000-XII 2003 s. 575.

⁵¹ Zob. S. ROPIAK. „*Homo amatus et amans*” w teologii śpiewanej po Soborze Watykańskim II w Kościele rzymskokatolickim w Polsce. Olsztyn 2011 s. 332-336.

⁵² Por. Rr X 1999 s. 562; Rr XI 2000-XII 2003 s. 561. Obie pieśni znane są na Warmii. Zob. *Chwalcie łąki umajone* – t.: ks. K. Antoniewicz, m.: ks. Mycielski i Urbanek s. 469-470; oraz *Zdrowaś Maryja, Bogarodzica* – t. i m.: ze *Śpiewnika Klonowskiego*. ŚWL X 1977 s. 519-520 nr 263 zwr. 1-7.

Obrzędowi błogosławieństwa ziarna przed zasiewem po modlitwie celebransa, który kropi wodą święconą rolników i przyniesione przez nich nasiona, winien towarzyszyć śpiew odpowiedniej pieśni, np. *Matko Pocieszenia*⁵³.

Repertuar śpiewów maryjnych proponowanych przez bp. Wysockiego trudno jednoznacznie zakwalifikować do śpiewów związanych z uroczystościami kościelnymi w ścisłym tego słowa znaczeniu. Religijność polskiej społeczności sprawia, że zarówno *Magnificat*, jak i inne pieśni maryjne wykonywane są także z racji innych wydarzeń, niekoniecznie bezpośrednio związanych tematycznie z Matką Bożą.

2. ŚPIEWY Z RACJI CELEBROWANIA SAKRAMENTÓW I SAKRAMENTALIÓW

Okres zwykły w parafialnym duszpasterstwie jest to czas poznawania nauki Jezusa Chrystusa i pogłębiania życia chrześcijańskiego poprzez liturgię eucharystyczną oraz celebrowanie różnych sakramentów (m.in. przeżywanie z dziećmi i młodzieżą pierwszej spowiedzi, pierwszej Komunii św. i bierzmowania).

2.1. ŚPIEWY POKUTNE

Posoborowa świadomość Kościoła jako Koinonia w Duchu Świętym znalazła wyraz także we wspólnotowych celebracjach pokutnych⁵⁴. W kościołach zaczęto wykorzystywać różne śpiewy wspierające pokutników w nawróceniu⁵⁵.

W poniższym opracowaniu do śpiewów pokutnych w ciągu roku (poza okresem Wielkiego Postu) włączono śpiewy towarzyszące przeżywaniu sakramentu pokuty i pojednania. W dalszej części dołączono również problematykę repertuaru pielgrzymkowego, gdyż w historii Kościoła pielgrzymki miały zasadniczo charakter pokutny.

2.1.1. Śpiew towarzyszący przeżywaniu sakramentu pokuty i pojednania

Bp Wysocki podtrzymuje dyscyplinę pokutną dotyczącą dobrego przystępowania do Komunii św.⁵⁶ W przeddzień pierwszej spowiedzi dziecka proponowane jest, aby cała rodzina przeżyła ten czas w klimacie pokutnym. Wspólna modlitwa

⁵³ Por. Rr X 1999 s. 582; Rr XI 2000-XII 2003 s. 580; zob. *Matko Pocieszenia* – m.: ks. Wróblewski. ŚWL X 1977 s. 491-492 nr 241 zwr. 1-4.

⁵⁴ Zob. *Obrzędy pokuty. Dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*. Katowice 1981 s. 42-60.

⁵⁵ Zob. S. ROPIAK. *Śpiew w nabożeństwach pokutnych. Studium teologiczno-pastoralne*. „Studia Redemptorystowskie” 10:2012 s. 250-276.

⁵⁶ Zob. Cz. KRAKOWIAK. *Eucharystia i sakrament pokuty*. „Okno Wiary” 2015 nr 3 s. 68-69.

wszystkich członków rodziny ma pomóc dziecku w przygotowaniu się do indywidualnej spowiedzi w kościele i w odpowiednim przeżyciu spotkania z miłosiernym Chrystusem. Domowa celebracja, której przewodniczy ojciec rodziny, zawiera rachunek sumienia oświetlony słowem Bożym, pojednanie w rodzinie oraz modlitwy przebłagalne. Całość obrzędu można ożywić odpowiednimi śpiewami. Spośród wielu psalmów pokutnych znanych w Kościele⁵⁷, ks. Wysocki zaproponował opracowany przez o. Ziemiańskiego SJ psalm pokutny z antyfoną:

Ant. Wstanę i pójdę do mojego Ojca. / 1. Ku Tobie, Boże wznoszę duszę moją, / Tobie ja ufam, niech nie doznam wstydu. Wstanę... / 2. Na nędzę moją i na trud mój popatrz, / I racz odpuścić wszystkie moje grzechy. Wstanę... / 3. Nie wstrzymuj Twoich względem mnie zmiłowań, / Twa łaska i wierność niech mnie zawsze strzegą. Wstanę... / 4. Zmiłuj się, Boże, w miłosierdziu swoim, / W wielkiej miłości zgładź nieprawość moją. Wstanę... / 5. Do Ciebie, Panie, ślę modlitwę moją, / Usłysz mnie według wielkiej Twej dobroci. Wstanę... / 6. Przywróć mi radość Twojego zbawienia, / Usta me będą głosić Twoją Chwałę. Wstanę...⁵⁸

Dalej ks. Wysocki, dobrze wyczuwając ogólnokościelny nurt odnowy, poutcał, że można również zaśpiewać jakąkolwiek pieśń pokutną, przy czym sam zaproponował:

1. Idzie dziś idzie Pan Jezus do mnie, / Idzie, bo kocha, kocha ogromnie. / *Refren:* Jezu, postanawiam sobie, kochać Ciebie, / Służyć Tobie. Kochać Ciebie, służyć Tobie. / 2. W tej białej hostii. Tyś Bóg mój żywy, / Chociaż ukryty, ale prawdziwy. / *Refren:* Jezu... / 3. Wszystko czym jestem, Tobie przynoszę, / Weź mnie na własność, serdecznie proszę. / *Refren:* Jezu... / 4. Niosę Ci Jezu, wszystkie me czyny, / Weź to co dobre, zgładź moje winy. / *Refren:* Jezu... / 5. Przyjdź dobry Jezu do serca mego, / Przyjdź, pobłogosław, chroń mnie od złego. / *Refren:* Jezu... / 6. Jezu, Tyś moim skarbem i celem, / Bądź więc najdroższym moim Przyjacielem. / *Refren:* Jezu...⁵⁹

Powyższa pieśń była w swym czasie dość znana, skoro znalazła zastosowanie także w opracowaniu *Rytuału rodzinnego*⁶⁰.

Ważnymi treściami, które ks. Wysocki wnosił do pełnego przeżycia sakramentu pokuty i pojednania, jest motyw dziękczynienia i pielęgnowania wspólnoty rodzinnej po otrzymaniu rozgrzeszenia. Taką postawę wspomagają odpowiednie

⁵⁷ Zob. *Psalmy pokutne*. W: *Leksykon liturgii*. Oprac. B. Nadolski. Poznań 2006 s. 1263.

⁵⁸ *Wstanę i pójdę* – t.: [Ps 25 i 51], tłum. i m.: o. S. Ziemiański SJ. RDK I KŚ 1980 s. 13. Melodia podana jest na s. 41.

⁵⁹ *Idzie dziś idzie* – t.: M.Chr. Zembrzycka OSU, m.: I. Pfeiffer. RDK I KŚ 1980 s. 13. Melodia podana jest na s. 41.

⁶⁰ Zob. *Idzie dziś, idzie Pan Jezus do mnie* – t.: s. M.Chr. Zembrzycka OSU (m.: I. Pfeiffer). Rr I 1981-IX 1990 s. 247-248 zwr. 1-6, ref.; Rr XII 2003 s. 505; por. J. ŁAŚ, S. ZIEMIAŃSKI. *Wysławiamy Pana*. Kraków 1978 [dalej: WP 1978] s. 74.

śpiewy wykonane już w gronie rodzinnym. Na zakończenie dziękczynnej modlitwy można odśpiewać sześć zwrotek z refrenem pieśni *Idzie dziś, idzie Pan Jezus do mnie*⁶¹.

Dziękczynienie Bogu za dar pojednania można wyrazić także śpiewem:

1. Wszystko Tobie oddać pragnę i dla Ciebie tylko żyć. / Chcę Cię Jezu kochać wiernie, dzieckiem Twoim zawsze być. / Ref. Serce moje weź, niech Twą śpiewa cześć. / Serce moje, duszę moją, Panie Jezu weź. / 2. Wszystko Tobie oddać pragnę od najmłodszych moich lat. / Pomóż, Jezu, by mnie nie zwiódł pokusami swymi świat. Ref.⁶²

Rodzinna agapa należy do integralnego przeżycia wymiaru pojednania. Wysocki apeluje, by po spowiedzi, po powrocie z kościoła, pamiętać o trwaniu we wspólnocie braterskiej. W tym dniu prawidłowe duchowe przeżycia i radosny nastrój panujący w domu podkreśla uroczysta kolacja na wzór agapy.

Wszystkie wydania *Rytuału rodzinnego* podają tekst piosenki dla dzieci, z komentarzem, że jej śpiewem można zakończyć liturgię uwielbienia:

1. Spójrz, Ojczy nasz, dziś przyszedł tu, / By spotkać Cię, powiedzieć parę słów. / By przyjąć Cię do serc i do domów, / Byś z nami był po wszystkie dni. / 2. Dziś, Ojczy nasz, przynieśliśmy Ci, / Gorące serca dzieci Twych. / Rozpalaj je wciąż ogniem miłości, / Niech będą Twe po wszystkie dni. / 3. Dziś, Ojczy nasz, dziękujemy Ci, / Że jesteś w nas, że chcesz z nami być. / Pozostań tu, nie odchodź od swych dzieci, / Chcemy być z Tobą po wszystkie dni. / 4. Spójrz, Ojczy nasz, dziś przyszedł tu, / By spotkać Cię, powiedzieć parę słów. / By zabrać Cię do rodzin i do domów, / Byś z nami był po wszystkie dni⁶³.

Wyżej omówione śpiewy podkreślają prawdę, że w sakramencie pokuty i pojednania nie tylko został nam przebaczony grzech, który niszczy wspólnotę, ale także został zadany obowiązek dziękczynienia Bogu i pielęgnowania wzajemnej miłości.

2.1.2. Śpiew podczas rodzinnej pielgrzymki

Bp Wysocki osobno omówił współczesne zjawisko religijnych pielgrzymek głównie do sanktuariów maryjnych. Pouczał, że wspólne podróżowanie pieszo lub różnego rodzaju pojazdami wyraża tajemnicę Kościoła jako pielgrzymującego Ludu Bożego Nowego Przymierza.

⁶¹ *Idzie dziś, idzie Pan Jezus do mnie* – t.: s. M.Chr. Zembrzycka OSU (m.: I. Pfeiffer). Rr I 1981-IX 1990 s. 247-248 zwr. 1-6, ref.; Rr XII 2003 s. 505; por. WP 1978 s. 74.

⁶² *Wszystko Tobie oddać pragnę*. Rr I 1981-IX 1990 s. 249; Rr X 1999 s. 506; Rr XI 2000 i Rr XII 2003 s. 507; por. (tekst) ŚWL X 1977 s. 577 nr 313 zwr. 1-2, ref.

⁶³ *Spójrz, Ojczy nasz*. Rr I 1981-IX 1990 s. 250-251; Rr X 1999-XII 2003 s. 508 zwr. 1-4.

Biskup podał dwa śpiewy związane z pielgrzymką, gdy powołując się na tradycję, omówił porządek krótkiego, wprowadzającego nabożeństwa. W *Rytuale rodzinnym* zamieścił tekst pieśni na rozpoczęcie takiego nabożeństwa:

Ref. Boże obdarz Kościół Twój jednością i pokojem. / 1. Uradowałem się wezwaniem / Pójdziemy do domu Pana. / 2. I oto stoję u bram Twoich: / Jeruzalem nowe, Kościele Święty. *Ref.* / 3. O Jeruzalem, miasto pokoju, / w Tobie wszyscy się jednoczą. / 4. Przychodzą doń pokolenia, / aby wielbić Imię Pana. *Ref.* / 5. Prosimy o pokój dla ludu twego, / niech będą bezpieczni, którzy Cię miłują. / 6. Dla braci i bliźnich naszych, / błagamy o dobro Twoje. *Ref.*⁶⁴

Drugim śpiewem, który można wykonać, jest psalm responsoryjny po czytaniu 2 Kor 5,1-10. Jest to tekst Psalmu 84,2-11 rozpoczynającego się od słów „Dusza moja stęskniona pragnie przedsionków Pańskich”, pogrupowanego w trzy zwrotki z refrenem „Jak miła, Panie jest świątynia Twoja”⁶⁵.

W *Rytuale rodzinnym* brak propozycji pieśni pielgrzymkowych. To jest całkowicie zrozumiałe wobec olbrzymiego bogactwa muzycznego i różnorodności piosenek religijnych w licznych zbiorach i śpiewniczkach pielgrzymkowych, które funkcjonują w Polsce. Pielgrzymka jako wydarzenie religijne może stać się także jedną z form rodzinnego świętowania. Stąd w tym czasie wskazane jest czytanie Pisma Świętego, odmawianie różańca i innych modlitw oraz śpiew psalmów i pieśni religijnych⁶⁶.

2.2. ŚPIEWY ZWIĄZANE Z OBYCZAJAMI KULTU EUCHARYSTYCZNEGO

Kult eucharystyczny jest źródłem różnorodnych śpiewów, wykonywanych pod przewodnictwem szafarza Eucharystii w kościele podczas celebracji lub nabożeństw. Bp Wysocki, opracowując liturgię domową, skoncentrował się na tych śpiewach, które towarzyszą ważnym wydarzeniom rodzinnym. Takimi są dawne zwyczaje poświęcenia pól oraz przystąpienie dziecka do pierwszej Komunii św. Poniżej zostały opracowane teksty śpiewów zaproponowanych przez Wysockiego z racji pierwszej Komunii św. dziecka oraz okolicznościowe śpiewy towarzyszące błogosławieństwu pól i wianków w oktawie Bożego Ciała.

⁶⁴ *Boże obdarz Kościół* – t.: Ps 122(121), tłum. ks. J. Dziurzyński [m.: ks. Z. Piasecki]. Rr I 1981-IX 1990 s. 282; Rr X 1999 s. 550 ref., zwr. 1-3; Rr XI 2000 i Rr XII 2003 s. 549; por. ExD tp 1978 s. 8 ref., wiersze 1-2, 3-4, 5-6.

⁶⁵ Zob. Rr I 1981-IX 1990 s. 284 ref., zwr. 1-3; Rr X 1999-XII 2003 s. 551.

⁶⁶ Por. Rr I 1981-IX 1990 s. 282; Rr X 1999-XII 2003 s. 549.

2.2.1. Śpiewy okolicznościowe towarzyszące pierwszej Komunii św. dziecka

Dzień pierwszej Komunii dziecka Wysocki nazwał niedzielą wspólnoty z Jezusem i braćmi. Wyjście do kościoła na Eucharystię proponuje poprzedzić krótką domową liturgią, która rozpoczyna się od znaku krzyża św. i radosnego śpiewu:

Uroczysty dzień zawitał, / Dzień od dawna upragniony. / Serca biją nam radośnie, / Jak świąteczne srebrne dzwony. / Bo dziś Jezus nas zaprasza, / Siebie nam na pokarm daje. / Boga gości dusza nasza, / Niebem się na ziemi staje. / 2. Po raz pierwszy we Mszy świętej, / W pełni dziś uczestniczymy. / I z Jezusem zmartwychwstałym, / Jak najmocniej się łączymy. / Przyrzekamy Ci o Jezu, / Że będziemy jak najczęściej / Gościć Ciebie w naszych sercach / Bo Ty jesteś naszym szczęściem. / 3. Pobłogosław nas, o Chryste, / Naszych Ojców, nasze Mamy. / Niech dla Ciebie serca czyste, / Całe życie zachowamy. / Przyrzekamy Ci o Jezu...⁶⁷

Przed wyjściem do kościoła, na zakończenie domowej liturgii Wysocki proponuje śpiew:

1. Bądź pozdrowiony Jezu, Ty zaprosiłeś nas, / Cieszymy się, że z Tobą spotkania nadszedł czas. / *Refren:* Ty kochasz dzieci, i my kochamy Cię, / Ty dla nas przecie [!] poświęcił życie swe. / 2. Dopuszczcie do mnie dzieci, nie zabraniajcie im, / Tak powiedziałeś Jezu, dwunastu uczniom swym. / *Refren:* Ty kochasz dzieci... / 3. Sam byłeś kiedyś dzieckiem, dziecięce troski znasz, / I cieszysz się wraz z nami, boś Ty Przyjaciel nasz. / *Refren:* Ty kochasz dzieci...⁶⁸

Zwyczaj śpiewania tej dziecięcej piosenki pozostał w warmińskim opracowaniu *Rytuału rodzinnego*⁶⁹.

Przy wstępnych ceremoniach przed kościołem ks. Wysocki wykazywał dużą staranność. Kapłan przechodząc przed rzędami ustawionych dzieci, kropi je wodą święconą. W tym czasie dzieci i wszyscy zgromadzeni śpiewają Ps. 112:

Chwalcie, o dziatki, Najwyższego Pana, / Niech Mu jednemu cześć będzie śpiewana. / Niech Imię Pańskie przebłogosławione / Na wszystkie wieki będzie pochwalone. / 2. Gdzie wschodzi słońce i kędy zapada, / Niechaj świat Boską chwałę opowiada. / Pan ma narody wszystkie pod nogami, / Jego się chwała wznosi nad gwiazdami. [s. 26] / 3. I któż się z Panem tym porówna, który / Wysoko siedząc z swej niebieskiej góry. / I co na niebie, i co jest na ziemi. / Oczyma widzi nieuchronionymi? / 4. On ubogiego z nędzy wyprowadzi / I z książętami na krzesła posadzi. / On niesie radość dla niepłodnej matki / Miłe w jej domu

⁶⁷ *Uroczysty dzień zawitał*. RDK I KŚ 1980 s. 22 zwr. 1-3, ref. Melodia podana jest na s. [43]. Śpiew ten z drobnymi różnicami został włączony do *Rytuału rodzinnego*. Por. Rr I 1981-IX 1990 s. 251.

⁶⁸ *Bądź pozdrowiony Jezu*. RDK I KŚ 1980 s. 25. Melodia podana jest na s. [43-44].

⁶⁹ *Bądź pozdrowiony Jezu* – t.: S. Ziemiański SI [m.: H. Wortmann]. Rr I 1981-IX 1990 s. 253 zwr. 1-3, ref.; por. WP 1978 s. 69.

rozmnażając dziatki. / 5. Chwała bądź Bogu w Trójcy jedynemu. / Ojcu, Synowi, Duchowi Świętemu. / Jak od początku było, tak i ninie; / I na wiek wieków niechaj zawsze słyńie⁷⁰.

Następnie kapłan śpiewa lub odmawia nad dziećmi modlitwę, po której ma miejsce procesja do kościoła. W tym czasie, według wskazań ks. Wysockiego, wszyscy śpiewają *Magnificat* lub inną stosowną pieśń⁷¹.

W ceremoniach poza kościołem, w rodzinnym domu, zamiast paschału może być ozdobiona świeca chrzcielna dziecka przystępującego do pierwszej Komunii św. Po zapaleniu paschału lub świecy chrzcielnej ojciec znakiem krzyża rozpoczyna modlitwę dziękczynną i wszyscy domownicy śpiewają pieśń:

1. Wszystko Tobie oddać pragnę / I dla Ciebie tylko żyć. / Chcę Cię Jezu kochać wiernie / Dzieckiem Twoim zawsze być. / *Refren*: Serce moje węź, niech Twą śpiewa cześć, / Serce moje, duszę moją, Panie Jezu węź. / 2. Wszystko Tobie oddać pragnę / Od najmłodszych moich lat. / Pomóż Jezu, by mnie nie zwiódł / Pokusami swymi świat. / *Refren*: Serce moje węź...⁷²

Według Wysockiego ojciec w rodzinie pełni bardzo ważną funkcję. Przewodniczy modlitwom i poucza zgromadzonych domowników, odwołując się do biblijnych przypowieści. Wskazuje na miłosiernego Boga Ojca, który przygarnął nas do siebie jak syna marnotrawnego (por. Łk 15,11-31); przypomina o Chrystusie, który odszukał nas jak owcę zagubioną i przyprowadził do wspólnoty Kościoła (por. Łk 15,3-7), oraz poucza o Duchu Świętym, który oczyszcza ogniem swojej miłości nasze serca i czyni je swoją świątynią (por. 1 Kor 3,9-17). Odpowiednią postawą człowieka obdarowanego Bożym miłosierdziem jest postawa wdzięczności, wyrażona śpiewem uwielbienia *Magnificat*⁷³. Należy tu podkreślić i przypomnieć, że w pierwszych latach kapłaństwa ks. Wysockiego ludowa wersja kantyku maryjnego była jego ulubionym śpiewem⁷⁴, do którego zachęcał przy różnych okazjach⁷⁵.

Następnie ojciec rodziny zwraca się do Boga w dziękczynnej modlitwie, mówiąc m.in.:

⁷⁰ *Chwalcie o dziatki Najwyższego Pana*. RDK I KŚ 1980 s. 26-27. Melodia podana jest na s. [44]. Por. Rr I 1981-IX 1990 s. 254 zwr. 1-5; Rr X 1999 s. 496; Rr XI 2000-XII 2003 s. 496-497.

⁷¹ RDK I KŚ 1980 s. 27. W *Rytuale* zamieszczony jest powtórnie cały tekst *Uwielbiaj duszo moja Pana*. Zob. RDK I KŚ 1980 s. 28.

⁷² *Wszystko Tobie oddać pragnę*. RDK I KŚ 1980 s. 17. Melodia podana jest na s. 42.

⁷³ J. Wysocki uwzględnił też sytuację, gdy nie ma odpowiednich śpiewaków. Podał instrukcję: „Jeśli są trudności ze śpiewem, można go odmówić. Odmawiać najlepiej można na przemian tzn. jeden werset ojciec a drugi wszyscy obecni”. RDK I KŚ 1980 s. 17.

⁷⁴ *Uwielbiaj, duszo moja, sławę Pana*. RDK I KŚ 1980 s. 17-18, 28. Na końcu podręcznika podana jest melodia dwóch pierwszych wersetów kantyku. *Tamże* s. 42.

⁷⁵ Zob. *Uwielbiaj, duszo moja, sławę Pana* – t.: wg Łk 1,46-55, autor nieznan. Rr I 1981-IX 1990 s. 88-89; Ld AB 1994 s. 101, 122, 150-151; Rr X 1999-XII 2003 s. 54-55; por. ExD tp 1978 s. 68; ExD VI 1990 s. 274-275 nr 347 zwr. 1-7; za: ROPIAK. *Śpiewy w rodzinnych obrzędach okresu wcielenia Pańskiego* s. 59.

Boże wszechmogący [...]. Dziękujemy Tobie za przedziwne Twe miłosierdzie i wychwalamy Cię z całym Kościołem Twoim, śpiewając Tobie pieśń nową ustami, sercem i czynem życia⁷⁶.

Bp Wysocki poucza, że liturgia uwielbienia można zakończyć śpiewem:

1. Spójrz Ojcze nasz, dziś przyszliśmy tu, / By spotkać Cię, powiedzieć parę słów. / By przyjąć Cię do serc i do domów, / Byś z nami był po wszystkie dni. / 2. Dziś Ojcze nasz, przynieśliśmy Ci, / Gorące serca dzieci Twych. / Rozpalaj je wciąż ogniem miłości, / Niech będą Tve po wszystkie dni. / 3. Dziś Ojcze nasz dziękujemy Ci, / Że jesteś w nas, że chcesz z nami być. / Pozostań tu, nie odchodź od swych dzieci, / Chcemy być z Tobą po wszystkie dni. / 4. Spójrz Ojcze nasz, dziś przyszliśmy tu, / By spotkać Cię, powiedzieć parę słów. / By zabrać Cię do rodzin i do domów, / Byś z nami był po wszystkie dni⁷⁷.

W tym dniu podczas wieczornej modlitwy proponowane jest włączenie do odmawianych tekstów śpiewu jako formy najlepiej oddającej radość panującą w dziecięcym sercu. Można obecnie zaśpiewać jedną ze znanych pieśni, których dzieci uczyły się do uroczystości pierwszej Komunii św. Nadaje się tu szczególnie trzecia zwrotka pieśni *Uroczysty dzień*:

Pobłogosław nas, o Chryste, / Naszych Ojców, nasze Mamy. / Niech dla Ciebie serca czyste, / Całe życie zachowamy. / Przymierzamy Ci o Jezu, / Że będziemy jak najczęściej / Gościć Ciebie w naszych sercach / Bo Ty jesteś naszym szczęściem⁷⁸.

Przez cały tydzień dziękczynne modlitwy kończą się *Modlitwą Pańską*. Dziecko wprowadza we wspólną modlitwę: „Pełni wdzięczności za Twej, miłości wolałamy z radością do Ciebie Panie”. Po *Ojcze nasz* wszyscy śpiewają znaną pieśń *Pobłogosław nas, o Chryste*⁷⁹.

Na koniec oktawy zaproponowany jest dodatkowy repertuar. W sobotę po czytaniu z *Dziejów Apostolskich* (Dz 2,42-47) i rozważeniu treści następuje wspólny śpiew dziękczynny, który można dowolnie dobrać lub posłużyć się podanym tekstem:

Panie mój, cóż Ci oddać mogę / za bezmiar niezliczonych łask? / W każdy dzień słać będę Cię, / wielbić Cię, Alleluja. / 1. Gdy wyznaję nędzę swą, jak Ojciec słuchasz mnie. / Gdy lęk śmierci mnie ogarnia, Ty umacniasz mnie. / Panie mój... / 2. Błogosławię Imię Tve, i słać będę dobroć Twą. / Wiem, te dojdą drogą Twoją w święty Ojca dom. / Panie mój...⁸⁰

⁷⁶ RDK I KŚ 1980 s. 18.

⁷⁷ *Spójrz Ojcze nasz*. RDK I KŚ 1980 s. 19. Melodia podana jest na s. 42-43.

⁷⁸ *Uroczysty dzień zawitał*. RDK I KŚ 1980 s. 31 zwr. 3, ref. Melodia podana jest na s. [43].

⁷⁹ *Tamże*.

⁸⁰ *Panie mój, cóż Ci oddać mogę*. RDK I KŚ 1980 s. 38 ref., zwr. 1-2.

Zamieszczona jest także pieśń dziękczynna (bez nut), która w śpiewnikach kościelnych posiada różne wersje melodyczne:

Dziękuję, o Panie, składamy dziękuję / o Wszechmogący nasz Królu w niebie. / 1. Za to, że dałeś nam wiarę: Dziękuję o Panie... / 2. Za to, że dałeś nam miłość: Dziękuję o Panie... / 3. Za to, że dałeś nam Siebie: Dziękuję o Panie... / 4. Ty nam przebaczasz grzechy: Dziękuję o Panie... / 5. Ty nam przywracasz życie: Dziękuję o Panie... / 6. Za to, że jesteś z nami: Dziękuję o Panie... / 7. Tobie śpiewamy z radością: Dziękuję o Panie...⁸¹

Na wzór prośb nieszpornych zanoszone są wstawiennicze modlitwy w intencjach całego Kościoła. Współczesne katolickie rodziny narażone są na silny proces zeświecczenia i przeżywania sakramentu w niewłaściwy sposób⁸². Omówiony powyżej śpiew, towarzyszący domowym zwyczajom z racji pierwszej Komunii św. dziecka, stanowi pozytywny element propozycji kreujących katolickie obyczaje. Zgodnie z Eucharystią w religijnej rodzinie dominującym tematem modlitw jest dziękczynienie.

2.2.2. Błogosławieństwo wianków w czwartek dawnej oktawy Bożego Ciała

Rytuał rodzinny zachęca do zachowywania tradycji procesji eucharystycznych. Ponad to bp Wysocki proponuje, by począwszy od uroczystości Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa aż do czwartku dawnej oktawy Bożego Ciała odmawiać codziennie wspólnie modlitwę na zakończenie dnia według *Liturgii godzin*. Może mieć ona formę skróconą (hymn, pieśń eucharystyczna, jeden psalm, krótkie czytanie o tematyce eucharystycznej, kantyk Najświętszej Maryi Panny i modlitwa błagalna)⁸³.

Na czwartek, czyli ostatni dzień rodzinnej wdzięczności Bogu za dar Eucharystii, kiedy zbiera się różne zioła i przygotowuje z nich wianek, by w kościele poświęcił je kapłan, *Rytuał rodzinny* zawiera tekst pieśni:

1. Czego chcesz od nas, Panie, za Twe hojne dary? / Czego za dobrodziejstwa, którym nie masz miary / Kościół Cię nie ogarnie, wszędy pełno Ciebie, / I w otchłaniach, i w morzu, na ziemi i w niebie. / 2. Złota też, wiem, nie pragniesz, bo to wszystko Twoje, / Cokolwiek na tym świecie człowiek mieni swoje: / Wdzięcznym Cię tedy sercem, Panie, wyznawamy, / bo nad nie przystojniejszej ofiary nie mamy. / 3. Bądź na wieki pochwalon, nieśmiertelny Panie: / Twoja

⁸¹ *Dziękuję, o Panie*. RDK I KŚ 1980 s. 39 ref., zwr. 1-7.

⁸² Zob. J. SZCZEPAŃSKI. *Pierwsza Komunia dzieci w Kościele rzymskokatolickim w Europie Zachodniej i w Polsce*. Kraków 2003 s. 199-206.

⁸³ Rr I 1981-IX 1990 s. 307.

łaska, Twa dobroć nigdy nie ustanie. / Chowaj nas póki raczysz, na tej niskiej ziemi. / Jeno zawždy niech będziem pod skrzydłami Twymi⁸⁴.

Powyższa wersja jest przeredagowana, aby spełniała wymogi pieśni liturgicznej. Wydaje się, że lepiej oddaje klimat modlitw w plenerze wersja w opracowaniu ks. Z. Piaseckiego, która od trzeciej zwrotki opisuje piękno stworzenia⁸⁵.

2.3. ŚPIEW W DOMU Z RACJI SAKRAMENTU BIERZMOWANIA

W polskiej tradycji katolickiej nie ma wypracowanej obyczajowości rodzinnej z okazji przyjmowania sakramentu dojrzałości chrześcijańskiej. Stąd też i w *Rytuale* brak konkretnych pieśni do Ducha Świętego lub nawiązujących do problematyki bierzmowania. Wysocki, opracowując pewne propozycje domowej liturgii, zamieścił tylko ogólne uwagi dotyczące także śpiewów. Na ostatni wieczór modlitewny przed bierzmowaniem radził kandydatowi:

[...] zaprosz swoich rodziców, świadków bierzmowania, rodzeństwo i inne osoby, które zechcą towarzyszyć Ci swoją modlitwą w ważnej dla Ciebie chwili życia. Wówczas wspólnie odmówcie lub odśpiewajcie nieszpory z wigilii Zesłania Ducha Świętego⁸⁶.

W *Rytuale rodzinnym* zaleca się, aby sakrament bierzmowania poprzedził obrzęd błogosławieństwa dziecka w domu. Rodzinną modlitwę można zakończyć śpiewem „stosownej pieśni do Ducha Świętego” lub odmówić maryjną antyfonę *Pod Twoją obronę*⁸⁷.

Uroczystość domową po powrocie z kościoła kończy rodzinna agapa. Wieczorną modlitwę dziękczynną można zakończyć śpiewem *Magnificat* lub „inną stosowną pieśnią”⁸⁸.

⁸⁴ Rr X 1999 s. 565-566; Rr XI 2000-XII 2003 s. 564-565.

⁸⁵ „3. Tyś Pan wszystkiego świata, Tyś niebo zbudował, / I złotymi gwiazdami ślicznieś uhaftował, / Tyś fundament założył nieobeszłej ziemi, / I przykryłeś jej nagość zioly rozlicznymi. / 4. Za Twoim rozkazaniem w brzegach morze stoi, / A zamierzonych granic przeskoczyć się boi, / Rzeki wód nieprzebranych wielką hojność mają, / Biały dzień a noc ciemna swoje czasy znają. / 5. Tobie gwoli rozliczne kwiatki wiosna rodzi, / Tobie gwoli w kłosianym wieńcu lato chodzi, / Wino jesień i jabłka rozmaite dawa, / Potem do gotowego gnuśna zima stawa”. Za: *Czego chcesz od nas Panie* – t.: J. Kochanowski, m.: ks. Z. Piasecki. *e-Śpiewnik* 2002 zwr. 3-5.

⁸⁶ Rr I 1981-IX 1990 s. 263.

⁸⁷ Rr X 1999 s. 483; Rr XI 2000-XII 2003 s. 484.

⁸⁸ Rr I 1981-IX 1990 s. 266.

2.4. RELIGIJNE ŚPIEWY DOTYCZĄCE SAKRAMENTU MAŁŻEŃSTWA

Obrzędowość związana z zawarciem sakramentu małżeństwa obfituje w różnorodność śpiewów⁸⁹. Bp Wysocki ograniczył swoje propozycje tylko do liturgicznych tekstów.

W opisie domowej ceremonii zaręczyn zaproponował śpiew psalmu responsoryjnego (Ps 145,8-18) po czytaniu fragmentu z Ewangelii (J 15,9-12):

Ref. Nasz Pan jest dobry dla wszystkich swych dzieci. / [1.] Pan jest łagodny i miłosierny, / nieskory do gniewu i bardzo łaskawy. / Pan jest dobry dla wszystkich, / a jego miłosierdzie nad wszystkim, co stworzył. / Ref. Nasz Pan jest dobry dla wszystkich swych dzieci. / [2.] Niech Cię wielbią, Panie, wszystkie twoje dzieła / i niech Cie błogosławią Twoi wyznawcy, / Oczy wszystkich zwracają się ku Tobie, / a Ty ich karmisz we właściwym czasie. / Ref. Nasz Pan jest dobry dla wszystkich swych dzieci. / [3.] Pan jest sprawiedliwy na wszystkich swych drogach / i łaskawy we wszystkich swoich dziełach. / Pan jest blisko wszystkich, którzy Go wzywają, / wszystkich wzywających Go szczerze. / Ref. Nasz Pan jest dobry dla wszystkich swych dzieci⁹⁰.

Powyższy psalm nie jest jednak konieczny, gdyż w zależności od okoliczności można go wyrecytować lub zastąpić śpiewem „innej odpowiedniej pieśni”. Podobnie cały obrzęd zaręczyn można zakończyć „odpowiednim śpiewem”⁹¹. Nieco dalej bp Wysocki proponuje śpiew kanonu *Niech oblicze Twe* lub innej stosownej pieśni:

Niech oblicze Twe, Panie mój, / zajaśnieje nad sługą Twym, / niech przenika mnie Jego blask. (Trzy razy)⁹².

W *Rytuale rodzinnym* omówiona jest także katolicka liturgia sakramentu małżeństwa, z wydrukowanym tekstem trzech zwrotek hymnu do Ducha Świętego⁹³.

W rocznicę ślubu małżonkowie zachęcani są do udziału w Mszy św. dziękczynnej, a w domu do wspólnej modlitwy nieszporami lub przynajmniej odśpiewania jednej z wersji *Magnificat: Uwielbiaj duszo moja...* (s. 54) lub *Wielbi dusza*

⁸⁹ Zob. S. ROPIAK. *Śpiew i muzyka podczas obrzędu zawierania małżeństwa*. W: *Małżeństwo w świetle dialogu kultur*. Red. W. Nowak, M. Tunkiewicz. Olsztyn 2009 s. 93-123.

⁹⁰ Rr X 1999 s. 527; Rr XI 2000-XII 2003 s. 526-527.

⁹¹ Por. Rr X 1999-XII 2003 s. 526, 528.

⁹² Por. *tamże* s. 531.

⁹³ „O Stworzycielu Duchu, przyjdź / Nawiedz dusz wiernych Tobie krąg. / Niebieską łaskę zesłać racz / Sercom, co dziełem są Twych rąk. [...] 4. Światłem rozjaśnij naszą myśl, / W serca nam miłość świętą wlej / i wątłą słabość naszych ciał / Pokrzep stałością mocy Twej. [...] 6. Daj nam przez Ciebie Ojca znać, / Daj, by i Syn poznany był. / I Ciebie jedno Tchnienie Dwóch, / Niech wyznajemy z wszystkich sił”. Por. ŚWL X 1977 s. 637 nr 339 zwr. 1, 4, 6. Tekst ten zamieszczony jest w *Rytuale z racji liturgii sakramentu małżeństwa w kościele, a nie w domu nowożeńców*. Por. Rr I 1981-IX 1990 s. 275; Rr X 1999 s. 534; Rr XI 2000-XII 2003 s. 535.

moja Pana... (s. 452)⁹⁴. Po modlitwach, na zakończenie, gdy wszyscy składają gratulacje i życzenia małżonkom, wskazany jest śpiew „odpowiednio dobranej pieśni”.

Opis powyższych rodzinnych uroczystości wskazuje na świadomość ogromnego bogactwa repertuaru ślubnego i dużą otwartość bp. Wysockiego na różnorodność muzyczną.

3. CHARAKTERYSTYKA TRADYCYJNYCH I NOWYCH ŚPIEWÓW OKRESU ZWYKŁEGO WYKORZYSTANYCH PRZEZ BP. WYSOCKIEGO

Śpiewy na niedziele zwykłe i święta przeżywane w rodzinie obejmują pieśni zakonzone w niedzielnej liturgii oraz pieśni na wybrane uroczystości, a szczególnie święta maryjne. Kolejną grupą śpiewów są kompozycje wykonywane z racji celebrowania sakramentów i sakramentaliów. Jedną z głównych grup tematycznych tworzą śpiewy pokutne, towarzyszące przeżywaniu sakramentu pokuty i pojednania oraz pieśni pielgrzymkowe. Wśród śpiewów związanych z obyczajami kultu eucharystycznego na czoło wysuwają się okolicznościowe śpiewy towarzyszące pierwszej Komunii św. dziecka. Wyrazem chęci podtrzymania dawnej tradycji są śpiewy podczas błogosławieństwa wianków w czwartek dawnej oktawy Bożego Ciała. Niewiele propozycji muzycznych dotyczy domowych zwyczajów z racji sakramentów bierzmowania i małżeństwa. Poniższe zestawienie pieśni umożliwi całościowe spojrzenie na zaproponowany repertuar.

Tabela śpiewów okresu zwykłego wykorzystanych przez bp. Wysockiego

	RDK I KŚ 1980	Rr I 1981-IX 1990	Rr X 1999	Rr XI 2000-XII 2003
1.	<i>Bądź pozdrowiony Jezu</i> t.: zwr. 1-3, ref. (WP 1978 s. 69) m.: s. 43-44 s. 25	<i>Bądź pozdrowiony Jezu,</i> t.: zwr. 1-3, ref. (WP 1978 s. 69) m.: — s. 253	—	—
2.	—	<i>Boże obdarz Kościół Twój</i> t.: zwr. 1-3, ref. m.: — s. 282	<i>Boże obdarz Kościół Twój</i> t.: zwr. 1-3, ref. m.: — s. 550	<i>Boże obdarz Kościół Twój</i> t.: zwr. 1-3, ref. m.: — s. 549
3.	—	—	<i>Chwalcie łąki umajone</i> t.: propozycja m.: — s. 562	<i>Chwalcie łąki umajone</i> t.: propozycja m.: — s. 561

⁹⁴ Rr X 1999 s. 538; Rr XI 2000-XII 2003 s. 537.

Tabela śpiewów okresu zwykłego wykorzystanych przez bp. Wysockiego (c.d.)

	RDK I KŚ 1980	Rr I 1981-IX 1990	Rr X 1999	Rr XI 2000-XII 2003
4.	<i>Chwalcie o dziatki, Najwyższego Pana</i> , Ps 112 t.: zwr. 1-5 (ŚWL X 1977 s. 581-582) m.: s. 44 s. 26-27	<i>Chwalcie o dziatki, Najwyższego Pana</i> , Ps 112 t.: zwr. 1-5 (ŚWL X 1977 s. 581-582) m.: — s. 254	<i>Chwalcie o dziatki, Najwyższego Pana</i> , Ps 112 t.: zwr. 1-5 (ŚWL X 1977 s. 581-582) m.: — s. 496	<i>Chwalcie o dziatki, Najwyższego Pana</i> , Ps 112 t.: zwr. 1-5 (ŚWL X 1977 s. 581-582) m.: — s. 496-497
5.	—	<i>Czego chcesz od nas, Panie</i> t.: zwr. 1-3 (ExD tp 1978 s. 62) m.: — s. 311	<i>Czego chcesz od nas, Panie</i> t.: zwr. 1-3 (ExD tp 1978 s. 62) m.: — s. 565-566	<i>Czego chcesz od nas, Panie</i> t.: zwr. 1-3 (ExD tp 1978 s. 62) m.: — s. 564-565
6.	<i>Dziękuję, o Panie</i> t.: ref., zwr. 1-7 m.: — s. 39	—	—	—
7.	<i>Idzie dziś, idzie Pan Jezus</i> t.: zwr. 1-6, ref. (WP 1978 s. 74) m.: s. 41 s. 13	<i>Idzie dziś, idzie Pan Jezus</i> t.: zwr. 1-6, ref. (WP 1978 s. 74) m.: — s. 247-248	<i>Idzie dziś, idzie Pan Jezus</i> t.: zwr. 1-6, ref. (WP 1978 s. 74) m.: — s. 505	<i>Idzie dziś, idzie Pan Jezus</i> t.: zwr. 1-6, ref. (WP 1978 s. 74) m.: — s. 505
8.	—	—	<i>Jakże pójdziemy za Tobą, Chrystusie</i> t.: propozycja m.: — s. 239	<i>Jakże pójdziemy za Tobą, Chrystusie</i> t.: propozycja m.: — s. 240
9.	—	—	<i>Królowej Anielskiej śpiewajmy</i> t.: zwr. 1-2 (ŚWL XI 1982 s. 484-485 nr 237; e-Śpiewnik 2002) m.: — s. 575	<i>Królowej Anielskiej śpiewajmy</i> t.: zwr. 1-2 (ŚWL XI 1982 s. 484-485 nr 237; e-Śpiewnik 2002) m.: — s. 574
10.	—	—	<i>Magnificat</i> t.: propozycja m.: — s. 565	<i>Magnificat</i> t.: propozycja m.: — s. 564
11.	—	—	<i>Matko Pocieszenia</i> t.: propozycja m.: — s. 582	<i>Matko Pocieszenia</i> t.: propozycja m.: — s. 580
12.	—	—	<i>Niech oblicze Twe, Panie mój</i> t.: zwr. 1 (3x) (e-Śpiewnik 2002) m.: — s. 531	<i>Niech oblicze Twe, Panie mój</i> t.: zwr. 1 (3x) (e-Śpiewnik 2002) m.: — s. 531

Tabela śpiewów okresu zwykłego wykorzystanych przez bp. Wysockiego (c.d.)

	RDK I KŚ 1980	Rr I 1981-IX 1990	Rr X 1999	Rr XI 2000-XII 2003
13.	—	<i>O Stworzycielu Duchu, przyjdź</i> t.: zwr. 1, 4, 6 (ŚWL X 1977 s. 637 nr 339) m.: — s. 275	<i>O Stworzycielu Duchu, przyjdź</i> t.: zwr. 1, 4, 6 (ŚWL X 1977 s. 637 nr 339) m.: — s. 534	<i>O Stworzycielu Duchu, przyjdź</i> t.: zwr. 1, 4, 6 (ŚWL X 1977 s. 637 nr 339) m.: — s. 535
14.	—	<i>Oto Pan Bóg przyjdzie</i> t.: ant. m.: — s. 301	<i>Oto Pan Bóg przyjdzie</i> t.: ant. m.: — s. 554	<i>Oto Pan Bóg przyjdzie</i> t.: ant. m.: — s. 553
15.	<i>Panie mój, cóż Ci oddać mogę</i> t.: ref., zwr. 1-2 (ŚWL X 1977 s. 451-452 nr 219) m.: — s. 38	—	—	—
16.	—	<i>Pobłogosław, Jezu drogi</i> t.: zwr. 1-3, 4-5 (ŚWL X 1977 s. 451-452 nr 219) m.: — s. 126, 128	—	—
17.	—	—	<i>Pod Twą obronę, Ojcze na niebie</i> t.: propozycja m.: — s. 559	<i>Pod Twą obronę, Ojcze na niebie</i> t.: propozycja m.: — s. 559
18.	<i>Spójrz Ojcze nasz</i> t.: zwr. 1-4 m.: s. 42 s. 19	<i>Spójrz Ojcze nasz</i> t.: zwr. 1-4 m.: — s. 250-251	<i>Spójrz Ojcze nasz</i> t.: zwr. 1-4 m.: — s. 508	<i>Spójrz Ojcze nasz</i> t.: zwr. 1-4 m.: — s. 508
19.	—	<i>Szczęśliwy, kto sobie patrona</i> t.: zwr. 1, 4 (ŚWL X 1977 s. 525 nr 267 zwr. 1, 4) m.: — s. 130	<i>Szczęśliwy, kto sobie patrona</i> t.: zwr. 1, 4 (ŚWL X 1977 s. 525 nr 267 zwr. 1, 4) m.: — s. 260	<i>Szczęśliwy, kto sobie patrona</i> t.: zwr. 1, 4 (ŚWL X 1977 s. 525 nr 267 zwr. 1, 4) m.: — s. 260
20.	<i>Uroczysty dzień zawitał</i> t.: zwr. 1-3, ref. (WP 1978 s. 91 zwr. 1-3, ref.) m.: s. 43 s. 22 tekst (zwr. 3, ref.) s. 31	<i>Uroczysty dzień zawitał</i> t.: zwr. 1-6 (WP 1978 s. 91 zwr. 1-3, ref.) m.: — s. 251 zachęta (zwr. 3), s. 257	—	—

Tabela śpiewów okresu zwykłego wykorzystanych przez bp. Wysockiego (c.d.)

	RDK I KŚ 1980	Rr I 1981-IX 1990	Rr X 1999	Rr XI 2000-XII 2003
21.	—	<i>Uwielbia, dusza moja Pana</i> t.: Łk 1, 46-55 m.: — s. 233-234	—	—
22.	<i>Uwielbiaj, duszo moja, sławę Pana mego</i> t.: Łk 1, 46-55 (ExD tp 1978 s. 68) m.: s. 42 s. 17-18, 28	<i>Uwielbiaj, duszo moja, sławę Pana mego</i> t.: Łk 1, 46-55 (ExD tp 1978 s. 68) m.: — s. 233, 249 t.: propozycje s. 121, 122, 123, 123, 124	<i>Uwielbiaj, duszo moja, sławę Pana mego</i> t.: propozycje s. 269, 269, 270, 271, 271, 497	<i>Uwielbiaj, duszo moja, sławę Pana mego</i> t.: propozycje s. 269, 270, 271, 271, 272 <i>Uwielbiaj, duszo moja, sławę Pana mego</i> t.: propozycja m.: — s. 497, 537
23.	—	—	<i>Wielbi dusz moja Pana</i> t.: Łk 1, 46-55 (LG) m.: — s. 452, 507 t.: propozycja – kantykt NMP s. 575	<i>Wielbi dusz moja Pana</i> t.: Łk 1, 46-55 (LG) m.: — s. 451-452, 507, 537 t.: propozycja – kantykt NMP s. 574
24.	<i>Wszystko tobie oddać pragnę</i> t.: zwr. 1-2, ref. (ŚWL X 1977 s. 577 nr 313) m.: s. 42 s. 17	<i>Wszystko tobie oddać pragnę</i> t.: zwr. 1-2, ref. (ŚWL X 1977 s. 577 nr 313) m.: — s. 249	<i>Wszystko tobie oddać pragnę</i> t.: zwr. 1-2, ref. (ŚWL X 1977 s. 577 nr 313) m.: — s. 506	<i>Wszystko tobie oddać pragnę</i> t.: zwr. 1-2, ref. (ŚWL X 1977 s. 577 nr 313) m.: — s. 507
25.	<i>Wstanę i pójdę do mojego Ojca</i> t.: antyf., w. 1-6 m.: S. Ziemiański SJ s. 13 (t.), 40 (m.)	—	—	—
26.	—	<i>Z dawna Polski Tyś Królową</i> t.: zwr. 1 (ŚWL X 1977 s. 515 nr 259 s. zwr. 3) m.: — s. 312	<i>Z dawna Polski Tyś Królową</i> t.: zwr. 1 (ŚWL X 1977 s. 515 nr 259 s. zwr. 3) m.: — s. 576	<i>Z dawna Polski Tyś Królową</i> t.: zwr. 1 (ŚWL X 1977 s. 515 nr 259 s. zwr. 3) m.: — s. 575
27.	—	—	<i>Zdrowaś Maryja, Bogaro- dzica</i> t.: propozycja m.: — s. 562	<i>Zdrowaś Maryja, Bogaro- dzica</i> t.: propozycja m.: — s. 561

W okresie zwykłym pojawia się pieśń o charakterze pokutnym *Wstanę i pójdę do mojego Ojca*. Przygotowaniu do spowiedzi przed pierwszą Komunią dziecka towarzyszy pieśń *Idzie dziś idzie*. Na dzień pierwszej Komunii dziecka Wysocki

zapropował pieśni: *Uroczysty dzień zawitał; Bądź pozdrowiony Jezu; Chwalcie, o dziatki, Najwyższego Pana* (Ps. 112). Do dziękczynnych modlitw eucharystycznych należą: *Wszystko Tobie oddać pragnę; Spójrz Ojczyźnie nasz, dziś przyszliśmy tu; Uroczysty dzień (Pobłogosław nas, o Chryste); Czego chcesz od nas, Panie*.

W kontekście rozwiniętej w Polsce maryjnej pobożności ludowej na szczególne zwrócenie uwagi zasługuje niezwykle skromny repertuar pieśni maryjnych. Bp Wysocki podaje teksty tylko dwóch pieśni (dwie pierwsze zwrotki pieśni *Królowej Anielskiej śpiewajmy* oraz trzecią zwrotkę *Z dawna Polski Tyś Królową*). W *Rytuale* znajdują się jeszcze trzy propozycje znanych pieśni: *Chwalcie łąki umajone; Matko Pocieszenia; Zdrowaś Maryja, Bogarodzica*. Wyróżniają się natomiast trzy wersje *Magnificat*, zręcznie wkomponowane w rodzinną obrzędowość. Jako jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy można wskazać eklezjotypiczny charakter posoborowej formacji świeckich propagowanej przez bp. Wysockiego. Odzwierciedla tym samym model katolika, który uwielbia Boga, naśladując Najświętszą Maryję Pannę w miłości i wdzięczności za okazane mu miłosierdzie.

Pieśni dobrane przez ks. Wysockiego mają na celu urzeczywistnienie wspólnotowego doświadczenia religijnego. Przeważające w *Rytuale rodzinnym* dawne pieśni, hymn do Ducha Świętego i kantyk *Magnificat* wzmacniają formę katechezy przeżyciowej, łączącej tradycję z treściami ewangelicznymi, dostosowanymi do współczesnych odbiorców. Do wyjątków należy jedna pieśń do św. Józefa – patrona bp. Wysockiego, gdyż kult świętych w *Rytuale* został praktycznie pominięty.

Dzięki zamieszczonym w *Rytuale rodzinnym* propozycjom domowych obrzędów ludowa pobożność została skoncentrowana wokół świętowania niedzieli jako Dnia Pańskiego i zakorzeniona w liturgii, w tym w odnowionej *Liturgii godzin* (niedzielną jutrznią i nieszporami). Psalm z *Liturgii godzin* z 1987 r. są najmłodszymi tekstami, które można zaśpiewać według *Rytuału rodzinnego*.

ZAKOŃCZENIE

Podsumowując znaczenie śpiewów w *Rytuale rodzinnym*, należy stwierdzić, że należą do integralnych elementów celebrowanych obrzędów w rodzinie. Śpiewy w *Rytuale rodzinnym*, inspirowane oficjalną liturgią Kościoła, pełnią niezwykle ważne zadanie, jakim jest oddanie chwały Bogu i uświęcenie wiernych. W komentarzach opisujących dekorację domowego ołtarzyka często wymieniane były niezbędne podręczniki: Pismo Święte i śpiewnik. Zasada ta obowiązywała zwłaszcza przy celebracjach rodzinnych w zwykłym okresie w ciągu roku, gdyż na ten czas w *Rytuale rodzinnym* były drukowane same teksty bez melodii⁹⁵.

⁹⁵ Np. Rr X 1999-XII 2003 s. 387.

Bp Wysocki przykładał dużą wagę do odpowiedniego śpiewu ze względu na tekst, natomiast pozostawiał dużą dowolność co do melodii. Jego 27 propozycji nie jest przypadkowych, lecz tematycznie i ściśle związanych z przeżywaną tajemnicą wiary. Katecheza rodzinna zaprezentowana przez bp. Wysockiego uwzględnia formacyjną rolę śpiewów, dopuszczając różne gatunki, zarówno oficjalne psalmy i kantyki, jak i pieśni nabożne oraz piosenki religijne.

Bp Wysocki wyraźnie wychowywał do rozumienia, że Eucharystia celebrowana w parafialnym kościele, a obrzędy przeżywane w rodzinnym gronie różnią się istotowo, tak jak obiektywny porządek sakramentalny różni się od pobożności ludowej. Dzięki niemu celebracje sakramentów (przede wszystkim sakrament pokuty i pojednania oraz Eucharystii), które odbywają się w kościele, zostały przedłużone w formie zwyczajów rodzinnych, ożywianych nabożnym śpiewem.

Rodzinne obrzędy w kształcie proponowanym przez bp. Wysockiego nastawione są głównie na formację dzieci i młodzież przez rodziców. Śpiew występuje najczęściej, gdy w gronie rodzinnym oprócz dorosłych wychowawców są dzieci i młodzież. Wyraźnie brakuje propozycji śpiewu, gdy uczestnikami zwyczajów czy liturgii domowej są sami dorośli, np. przy chrzcinach. Charakterystyczne dla bp. Wysockiego jest to, że jego repertuar pieśniarski, również ten ukierunkowany na dzieci, jest stary i nie wykracza poza lata 70. XX w. Interesujące byłyby badania jakościowe, w jakim zakresie te śpiewy są dziś wykonywane w kościołach i w domach. Pomogłoby to uzyskać odpowiedź na pytanie, czy obecnie dzieci są przygotowane do świadomego i czynnego udziału w liturgii w zaproponowany sposób.

W powyższym opracowaniu pominięto kwestię śpiewów w domu za zmarłych, gdyż *Rytuał rodzinny* nie proponuje niczego nowego, co wykraczałoby poza oficjalny repertuar pogrzebowy⁹⁶. Na koniec dodać można, że w świetle powyższej charakterystyki muzycznej oprawy obrzędów, modlitwę Pańską *Ojcze nasz* zawsze można zaśpiewać także w liturgii domowego Kościoła⁹⁷.

⁹⁶ Zob. *Obrzędy pogrzebu dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*. Wyd. 2. Katowice 1991 s. 32-40; por. Rr X 1999-XII 2003 s. 585-593.

⁹⁷ Por. *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego* (wyd. 3. Rzym 2002). Poznań 2004 nr 81.

CHARACTERIZATION OF RITUAL SONGS OF HOME CHURCH
FOR ORDINARY PERIOD WITHIN THE YEAR ACCORDING
TO BISHOP JÓZEF WYSOCKI

S u m m a r y

Bishop J. Wysocki worked out different ceremonies and rites in a form of home liturgy including in it the religious songs as well. Current reflection is a continuation of earlier studies over song repertoire proposed mainly in Family ritual. It involves theological content of songs included into home celebrations of the ordinary period within the year, in which important place take Sundays, holidays and family events connected with participation of individual members in the sacral life, especially the first confession and Holy Communion of the child.

Tłum. Jarosław Sempryk

Słowa kluczowe: bp Józef Wysocki, obrzędy, śpiewy religijne, rodzina, rytuał.

Key words: bishop Józef Wysocki, rites, religious songs, family, ritual.